

KIRKENS ANSVAR I VERDEN

*Noen inntrykk fra konferansen «Kirke og samfunn»,
Genève 1966.*

av

JAN HELGE JANSEN

Viljen til å ta opp sosiale spørsmål og problemstillinger har vært en av de sterkeste drivkreftene i det økumeniske arbeidet. Bevisstheten om at verdens problemer er kirkenes problemer har forenet kirkeledere sterkere enn dogmatiske forskjeller.

Det økumeniske møtet i Stockholm i 1925 tok opp de problemer som fulgte i den første verdenskrigs fotspor, og man slo fast at «verden er for sterk for en splittet kirke». Utfordringen fra en verden med sosial forvirring kan bare møtes med forenede krefter.

Oxfordkonferansen i 1937 behandlet «Kirke, folk og stat», et aktuelt problem i en tid hvor europeisk nasjonalisme blomstret.

De økumeniske møtene i Amsterdam i 1948 og i Evanston i 1954 tok også opp sosiale problemer til debatt.

Da Kirkenes Verdensråd innkalte til konferansen «Kirke og samfund» om sosialetiske problemer i Genève i juli d. å., så var det en stor begivenhet og det av flere grunner.

For det første: Konferansens tema «Kristne i vår tids tekniske og sosiale revolusjoner» gjenspeiler et universelt problem, — det er like aktuelt i alle verdensdeler.

For det annet: Det var en global representasjon. Majoriteten av de ca. fire hundre delegatene fra 87 land og fra to hundre kirker tilhørte utviklingsland, Vest-Europa og USA. hadde en tredjedel av delegatene. (Det bør antydes at lutherske kirker var en smule underrepresentert.)

For det tredje: Majoriteten av deltagerne var legfolk: politikere, fagforeningsledere, teknologer, sosiologer, økonomer osv. med et inngående kjennskap til vår tids mest brennende problemer.

For det fjerde: Den romersk-katolske kirke sendte åtte observa-

tører som var et meget positivt innslag. De ikke bare observerte, men holdt endog foredrag (professor Charles Moeller fra Louvain) og de deltok i diskusjonene.

Det er av vesentlig betydning å forstå bakgrunnen for konferansen, nemlig det mandat Sentralkomitéen i Kirkenes Verdensråd i 1962 gav den forberedende komité og selve konferansen.

«Det skal være en økumenisk studiekonferanse om sosiale spørsmål. Den skal råde kirkene i det moderne samfunns grunnproblemer og anliggender. Konferansen skal ikke lage forskrifter for kirkene, den skal ikke tale på kirkenes vegne i verden, ei heller skal konferansen avgjøre noe angående Kirkenes Verdensråds politikk. Men den er kalt til å hjelpe, til å antyde mål og midler for kristen handling og kristent vidnesbyrd i en verden i oppbrudd og bringe dette videre til kirkene og Kirkenes Verdensråd.

Det skal være en viktig oppgave for konferansen på ny å undersøke de teologiske og etiske kriterier for kristent sosialt liv. I lys av de endrede forhold må mange av de klassisk økumeniske formuleringer for kristent ansvar formuleres på nytt. Dette forutsetter konsulteringer mellom teologer og eksperter innen sosialvitenskapene og legfolk som beskjeftiger seg med praktiske spørsmål av politisk og sosial karakter. Konferansen blir planlagt for å oppmuntre til utveksling av synspunkter. Konferansen skal studere hvorledes det kan oppnåes økonomisk og sosial rettferdighet i verden. Den skal hjelpe Kirkenes Verdensråd til å bestemme sin rolle slik at Verdensrådet kan møte denne utfordring og understøtte økonomiske og politiske former som bidrar til å overvinne hunger og fattigdom. I denne sammenheng er teknikkens, nasjonalismens og statsdannelsens rolle av stor betydning.

Rapporten fra konferansen skal legge opp til fortsatt debatt og diskusjon innen kirkene. Men rapporten skal ikke bare vise til de overensstemmelser som er nådd, den skal også vise forskjellige gruppers holdning som gjør overenskomst umulig, og den skal formidle teologiske og etiske vurderinger av disse posisjoner.

Kirkene skal tilskynnes til å studere denne rapport i perioden

1966–68, slik at Kirkenes Verdensråds generalforsamling i Uppsala i 1968 kan anvende rapporten.»

Konferansen fikk en vid ramme, sosiale problemer i videste forstand skulle taes opp til debatt, intet problem skulle «stikkes under stolen». Man skulle kunne tale fritt ut, hvilket man da også gjorde.

Deltagerne arbeidet i en av fire seksjoner som behandlet følgende emner:

1. Økonomisk og sosial utvikling i verdensperspektiv.
2. Statens vesen og funksjon i en revolusjonær tidsalder.
3. Strukturer i det internasjonale samarbeidet — å leve sammen i et pluralistisk samfunn.
4. Mennesker og fellesskap i det forandrede samfunn.

Tre grupper arbeidet med emner som berørte alle fire seksjoners emner:

- a) Teologi og sosialetikk i en foranderlig verden.
- b) Den samtidige teknologiske og vitenskapelige revolusjons muligheter.
- c) Kirkens handling i samfunnet.

Man opplevde en realistisk konfrontasjon mellom rike og fattige land, mellom gamle og nye nasjoner. Det ble ikke talt «intra muros», de reelle problemer av politisk, økonomisk og sosial karakter ble presisert hvor vanskelig det enn måtte synes å finne noen løsning på dem. Det ble for alvor klart at disse problemer ikke følger øst/vest skjemaet, men at det er mere oppportunt å betegne det som en nord/syd spenning, en spenning som gav konferansen dens preg.

En av dem som sterkest — noen syntes *for* sterkt — plederte utviklinglandenes syn, var advokat *'Bola Ige* fra Nigeria. I et foredrag med tittelen «De nyvåknede nasjoners politiske og økonomiske dynamikk» uttalte han at det ikke var mulighet for fred i en verden hvor 75 nasjoner får sin økonomiske og politiske fremtid diktet av europeiske og amerikanske egeninteresser, sålenge U.S.A. og Sovjet bestemte fremtiden for andre nasjoner. Det kan ikke bli fred i en verden hvor to tredjedeler av menneskeheten blir betraktet ovenfra nedad, som «de fattige», «de

underutviklede». Det kan ikke bli fred, mente han, så lenge det i verden finnes en eneste koloni, og så lenge nykolonialismen er farligere enn sin forgjenger, kolonialismen. I de unge nasjoner kjemper kommunistiske og kapitalistiske krefter. Ennå er det bare disse to på arenaen, men i fremtiden, når China militært sett blir sterkere, blir «bryterne fjernet fra podiet». Men vi vil slå inn på fredens, frihetens og rettferdighetens vei, sa Ige; vi har intet siktbart alternativ til sosialismen. For å fullføre våre oppgaver vil vi ikke nøle med å skyve unna dem som måtte stå i veien for oss uansett hvilken ideologi de måtte representere.

Ige og andre representanter for de nye nasjoner angrep sterkt nykolonialismen: det vil si de land som med sine sterke økonomiske og tekniske ressurser bygger opp nye imperier, imperier land som ikke har hatt kolonier, er ansvarlig for også.

Det ble av generalsekretæren for FN's konferanse for handel og utvikling, dr. *Paul Prebisch*, påvist klart hvilken stor fare den stadig større kløft mellom rike og fattige nasjoner er for verdensfreden. Han etterlyste den politiske vilje til å gjennomføre forandringer som ville medføre utjevning av rikdommene.

Den engelske økonom og politiker *Barbara Ward* henviste til Mt. 25 og spurte: Når vi på dommens dag blir spurt om vi har gitt vår bror å spise og drikke, kan vi da bestå når vi svarer: Vi har gitt ham 0,3 % av vårt nasjonalprodukt? Hun fikk konferansen med på en uttalelse om at minst 2 % av landenes nasjonalprodukt burde avsettes til hjelp for fattige land. Hun stilte også spørsmålet om en progressiv verdensbeskatning. Bare en global beskatning kan utjevne noe av forskjellen og bevirke at kløften mellom de rike og de fattige ikke blir for dyp og bred.

I debatten om disse problemene fikk man samtidig merke hvilken følelse av almisse mottagerne hadde vis-à-vis givernes gaver. En verdensøkonomi som har for øye alle nasjoners beste ble etterlyst.

Men i tiden frem til et ansvarlig verdenssamfunn hvilken styreform skal de nye landene velge: demokrati, nasjonalisme eller kommunisme? Ikke så rent få delegater fra utviklingslandene forsvarte en nasjonalistisk linje. Bare en nasjonalistisk styreform

ville være i stand til effektivt å løse de enorme problemer disse landene står overfor, økonomisk uavhengighet, delvis desperate indre sosiale forhold osv. Europeernes uro overfor den kullsviertro på akkurat denne spesielle styreform syntes ikke helt å vinne gehør, det faktum til tross at nettopp europeerne har opplevd nasjonalismen på sitt verste.

Spørsmålet om fred i atomalderen ble diskutert av professor dr. theol. *Helmut Gollwitzer* (Berlin) og nederlenderen dr. *Max Kohnstamm*, en ivrig forkjemper for et forenet Europa. Gollwitzer understreket klart at kirkene måtte allerede nå si et avgjort nei til all bruk av A-B-C våpen. Den klassiske kirkelige lære om «en rettferdig krig» lot seg ikke overføre til atomkrigen. Kohnstamm tok opp spørsmålet i en noe videre ramme, men også han mente at kirkene måtte si nei til atomkrig, da «atomkrig ikke lenger kan være noe middel til å fremme rettferdighet».

For de land som har atomvåpen — i fremtiden flere og flere — gies det ingen retrett til en verden med utelukkende konvensjonelle våpen. En eventuell krig mellom disse landene betyr atomkrig — forhindring av atomkrig betyr forhindring av krig rett og slett. Kohnstamm slo til lyd for at kirkene måtte aktivt være med i disse bestrebelsene på å skape fred, men sterkere enn Gollwitzer foreslo han at kirkene måtte gi seg i kast med de problemer av sosial og politisk struktur som former menneskelivet. Vold og krig er en følge av menneskets vesen og de sosiale og politiske strukturer mangler evne til å løse de avgjørende problemer på en tilfredsstillende måte. Menneskets vesen og mangler ved de strukturer mennesket har utviklet, er krigens årsaker — ikke våpnene. Menneskets vesen kan ikke bli forandret, men menneskets forhold forandrer seg. Mennesket skaper og forandrer strukturer for å beskytte seg mot sin egen og sine medmenneskers uberegnelighet, og i og med at det gjør dette, forandrer det sitt forhold vis-à-vis andre mennesker.

Et ansvarlig samfunn, sa Kohnstamm, er et samfunn hvis struktur — nemlig summen av ordninger, lover, seder og institusjoner — hjelper mennesket og setter det istand til å hjelpe sin bror, derved forandres menneskets forhold til seg selv om dets vesen

ikke endres. Han betonte at det ikke finnes noen snarvei til fred i atomalderen. Men det gjaldt å benytte den overgangstiden som ble skapt av den nåværende likevekt i skrekkvåpen til å sette igang og påskynde utviklingen som forandrer den internasjonale struktur. For å hindre krig og å skape fred må kirkene følge integrasjonsprosessen, undersøke den og gå den kritisk etter i sømmene — det er den eneste metode til å forandre den internasjonale struktur.

Disse linjene gir ikke et tilstrekkelig referat fra møtet i Genève. Heller ikke gir de plass for alle de emner man behandlet, alle de tanker man diskuterte. Men et lite bilde av det faktum at kirkene ser problemene i globalt perspektiv, at kirkene vil være med på å minske spenningen, å lindre vold og urett.

At også «verden» begynner å innse at kirkene arbeider for fred kom til uttrykk da de tyske bokhandleres fredspris ble overrakt til generalsekretær *W. A. Visser't Hooft* og kardinal *Bea* i september d. å. Det begynner å demre for flere og flere at økumenisk arbeide i videste forstand er fredsarbeide.

For videre studier kan henvises til de fire bind som ble utgitt til konferansen: «Christian Social Ethics in a Changing World», av John C. Bennet; «Responsible Government in a Revolutionary Age», av Z. K. Matthews; «Economic Growth in World Perspective», av Denys Munby; og «Man in Community», av Egbert de Vries (alle SCM Press, London 1966). Et utvalg av alle artiklene er samlet i en tysk bok: «Die Kirche als Faktor einer kommenden Weltgemeinschaft» (Kreuz-Verlag, Stuttgart 1966). «Faith and Society. Toward a Contemporary Social Ethic», supplement til *Lutheran World/Lutherische Rundschau* (utgitt av Det lutherske verdensforbund, Genève), 1966 nr. 2.